

L'educació musical entre els embats dels temps actuals

Des de fa temps, l'educació musical (sobreviu) entre embats que la impulsen endavant i embats que juguen a tirar-la enrere o a voler deixar-la com a residual. Situarem breument, doncs, quins són els impulsos, les tendències i els reptes que la mouen i que permeten explicar-ne el present i el futur proper.

Text > **ALBERT CASALS**, professor a la Universitat Autònoma de Barcelona

Enseñar i voler aprendre música és una activitat educativa, però també un fet social i cultural. Com a tal, és canviant en les formes que pren, però també la seva presència o funció depenen de la importància que en un determinat moment una societat atorga a les habilitats i les manifestacions artístiques o als beneficis educatius que té associats, entre molts d'altres factors. En els temps actuals, hi ha embats que im-

pulsen l'educació musical a ampliar les possibilitats formatives, a projectar-la com a eina fonamental per a una millor educació de la ciutadania o a dissenyar sistemes d'ensenyament/aprenentatge més efectius. Al mateix temps, d'altres impulsos la debiliten o la fan tirar enrere, des d'aspectes econòmics fins a legislatius i de prestigi social. A continuació, doncs, assajarem de dibuixar alguns d'aquests embats que condicionen l'educació musical actual.

Un sector sempre desvalgut

En els entorns d'educació musical formal del nostre país és habitual compartir certes queixes de forma recurrent, sentir-se poc emparat davant de les dificultats que existeixen per tirar endavant iniciatives en aquest àmbit o lamentar-se en constatar que reiteradament no s'assumeix la importància de la música en una veritable educació global de la persona. Així, fa uns anys, la directora de la revista *Sonograma*,

>> Actuació a l'Auditori de l'Ateneu de Banyoles dels alumnes de l'Institut Josep Brugulat, el 2016. (Foto: INSTITUT JOSEP BRUGULAT. MONTSERRAT ANDREU.)

>> *L'exploració sonora, com a part de la pràctica musical quotidiana a educació infantil.* (Foto: ANNA JORDÀ)

Carme Miró, signava un eloqüent article amb el títol «La precarietat de l'educació musical», en què afirmava que «les polítiques d'austeritat fan molt difícil que els docents puguin ajudar els alumnes a transformar-se en el pensament crític per mitjà de la música» (*Nació Digital*, 22 novembre 2017). Denunciava, amb raó, les evidents dificultats de pervivència —amb una mínima qualitat i dignitat— de les escoles de música i del professorat que hi treballa.

L'educació musical especialitzada, sobretot la de *base*, és la punta de l'iceberg del poc valor que atorguen moltes administracions a l'aprenentatge de la música. Una situació que té una traducció directa en inversió econòmica o en la importància de la música dins de l'educació obligatòria. Les legislacions educatives implementades en els darrers anys mostren unes polítiques en què les àrees artístiques tenen tendència a resultar, en el millor dels casos, complementàries dins d'un cur-

rículum en què se segueix parlant de les matemàtiques i les llengües com a matèries troncales, i en què proves de referència, com les de PISA, obvien sistemàticament les àrees artístiques.

La formació dels qui han d'ensenyar música viu també moments difícils. En el marc de l'anomenat *Pla Bolonya*, la formació de mestres especialistes de música va passar de ser una titulació específica de tres anys de durada a una simple menció —un itinerari d'un any— dins de la carrera de magisteri, que paradoxalment dura quatre anys. Més enllà de la trista constatació que augmentar els anys de carrera va suposar una pèrdua d'hores de formació dels mestres de música, això també ha suposat eliminar qualsevol garantia que l'alumnat surti amb un nivell musical i de didàctica específica mínims. A secundària, a través d'un màster d'un any, s'intenta convertir músics i musicòlegs en bons professors novells. Tots sabem que aprendre didàctica no es fa en uns mesos, oi? Tema a part són els fona-

ments didàctics de què disposa gran part del professorat de les escoles de música, si és que n'ha rebut.

Per tancar aquesta mirada en negatiu, convé esmentar la debilitat de l'àrea de didàctica de la música en les universitats, amb un nombre molt baix d'investigadors i de projectes de recerca finançats. En darrer terme, és una evidència més de la manca de prestigi i de reconeixement social que afecta el sector.

L'educació musical avança

Sense voler ni pretendre negar el que s'acaba d'exposar, sí que és bo ampliar-ne i canviar-ne la mirada per adonar-se que, malgrat tot, l'educació musical tira avant. Hi ha actuacions i possibilitats significatives que l'enforteixen en el present i en projecten un futur realment interessant.

Una primera constatació podria ser que cada vegada s'obren més i més possibilitats per formar-se musicalment, i en més diversitat de músiques,

>> *La percussió indeterminada i la lectura rítmica, un dels pilars de la pràctica musical a primària.*
(Foto: ANNA JORDÀ)

també en l'educació reglada. Hi ha un auge de les tecnologies per a l'autoaprenentatge o per a l'aprenentatge entre iguals, que ha arribat fins a l'ús de plataformes virtuals en contextos d'ensenyament/aprenentatge reglats. Sense poder entrar pròpiament en l'anàlisi d'aquest fenomen, sí que cal remarcar que la quantitat no significa ni utilitat ni qualitat, però també que és clau que existeixin, pensant sobretot en el segment de població juvenil, en aquelles persones amb poc accés a determinades institucions d'educació musical, o en l'accés a aquelles músiques o instruments habitualment absents a l'acadèmia.

Lligat amb això hi ha l'experiència del darrer any, amb la COVID-19, que ha fet aflorar les possibilitats i sobretot les limitacions d'aquest canal no presencial. Ha fet valorar parts clau de l'educació musical —i de la música— en directe, però de ben segur que també ens deixarà recursos complementaris que fins ara no s'havien previst. Ben probablement alguns han descobert les immenses possibilitats de determinades aplicacions per a la creació o la manipulació sonora, per exemple.

Seguint el fil de la facilitat de connectar-se entre persones i de l'accés a recursos i opcions educatives, cal

ressaltar la gran quantitat d'associacions, xarxes i plataformes al voltant de l'educació musical, i l'abast que han aconseguit algunes d'elles. Parlem, per exemple, de l'Associació d'Ensenyants de Música de Catalunya (AEMCAT), amb uns sis-cents membres, majoritàriament vinculats a l'educació obligatòria. O de l'Associació Catalana d'Escoles de Música (ACEM), les Escoles de Música d'Iniciativa Privada Autoritzades de Catalunya (EMIPAC) i l'Associació de Conservatoris de Catalunya (ACCat), que agrupen entre elles prop de dos-cents centres d'educació musical especialitzada. En paral·lel, hi ha un gran nombre d'associacions musicals (FCEC, SCIC, MUSICAT, AMJM, ACIMC, Acadèmia Catalana de la Música, etc.), moltes de les quals han generat o impulsen programes educatius o materials d'interès per a l'aprenentatge de la música.

De fet, entitats de renom com el Palau de la Música o el Liceu, així com un bon nombre d'auditoris de referència del país disposen d'un servei educatiu o almenys d'un programa educatiu destinat a escoles, famílies, mestres i altres col·lectius. En aquest sentit, les produccions del Servei Educatiu de L'Auditori de Barcelona, amb espectacles de referència i programes d'èxit com «Cantània», són un referent que demostra l'envergadura i la qualitat que s'ha anat assolint en aquesta parcel·la. Complementàriament, alguns museus, ajuntaments, diputacions i determinades associacions també impulsen activitats, formacions i projectes de caràcter musical per a famílies i escoles que arriben a assolir un volum destacable en algunes zones i municipis de Catalunya. D'aquí que hi hagi fins i tot plataformes per buscar formacions musicals com ara Music.cat.

Per altra banda, des de fa uns anys és habitual trobar projectes de col·laboració entre institucions i al voltant de l'educació musical. Fem esment en especial dels que han proliferat més: entre escoles i instituts i centres de formació especialitzats (escoles de música i conservatoris). És interessant observar que destaquen els projectes situats als dos pols socioeconòmics: els associats a un nivell adquisitiu alt o mitjà-alt, o els desenvolupats en els contextos més desfavorits. En el pri-

mer cas, es veu com un projecte que prestigia el centre i que aporta una formació que es considera que permet desenvolupar millors capacitats en l'individu (en seria un exemple el programa de primària musical integrada de l'Escola Pia de Sarrià i el Conservatori del Liceu). En el segon cas, s'acostuma a ressaltar la capacitat de motivació i la millora de la cohesió i la integració socials que té la música, amb exemples tan rellevants com el de l'Escola Municipal de Música - Centre de les Arts de l'Hospitalet de Llobregat, en què s'inclou el compromís social lligat al concepte d'escola de música i es col·labora amb els centres educatius del municipi. Al mateix temps, molts d'aquests projectes són vistos també com una porta al canvi de dinàmiques escolars i de percepció que té l'entorn cap al centre educatiu (com va ser el

cas del projecte «Som música» de l'Escola Malagrida, a Olot, o el plantejament artístic integrat de l'Escola Pepa Colomer al Prat de Llobregat).

La idea de la música com a vehicle per a la integració social i l'educació en entorns desfavorits, de fet, ha anat creixent i guanyant importància durant les darreres dècades. Més enllà dels nombrosos exemples dins de l'educació en el lleure, en el context de la música comunitària han sorgit projectes tan potents com «Xamfrà», «Basket Beat» o alguns dels oferts des de Musicop.

Finalment, el present i el futur de l'educació musical estan marcats pels avenços en la investigació i en les propostes de transformació i innovació educatives. L'impuls de la neurociència o l'emergent marc de l'STEAM (Science, Technology, Engineering,

Arts & Maths) tenen molt a veure amb l'augment de l'interès per la música com a part essencial en l'aprenentatge de qualsevol persona.

Més enllà dels vents que bufen

L'educació musical al nostre país difícilment deixarà de ser un sector desvalgut, sempre a l'embat de les polítiques educatives, socials i econòmiques de cada moment, almenys en breu. Perquè això passi cal un canvi polític i social de fons. Malgrat això, l'educació musical, lluny de desaparèixer o de conformar-se, segueix avançant en diversos fronts, es reinventa i es reivindica constantment. Aquest fet s'explica per múltiples causes, però probablement la vocació i la implicació de gran part del professorat i la màgia de la vivència musical en serien algunes de significatives.

>> Un taller de cançons amb els més petits, a El Foment de Girona. (Foto: ESCOLA EL FOMENT)